

EDITORIAL

Dili na lamang hisgutang panglawas ang pandemyang Covid-19

Gikan sa krisis sa pangpublikong panglawas, paspas nga nagresulta og krisis sa ekonomiya, panginabuhian sa masa, ug pulitika ang sitwasyong gibunga sa pandemyang Covid-19. Labaw pang midaghan ang kaso sa natakdan ug namatay sa Pilipinas ug tibuok kalibutan. Kadungnan niini, labaw usab nga midaghan ang mga Pilipinong nakasinati og kagutom, kalisud ug pag-antus tungod sa gipahamtang nga *lockdown* ni Duterte nga walay subsub, sarang ug untup sa panahon nga mga lakang panglawas ug panginabuhian.

Hilabihan ka hinay sa guberno ni Duterte nga ipatuman ang gikinahanglan kaayong malukpanong pag-eksamen isip lakang para pugngan ang pagkuyanap sa sakit. Human ang tulo ka semana, kapinkunkulang 19,000 pa lang ang naeksamen imbes nga dinaghan unta kining ginahimo sa mga komunidad. Luyo sa gihatag nga gahum kang Duterte nga bag-ohon ang badyet sa nasud, kulang kaayo ang gihahing dugang nga pondo aron suportahan ang mga mamumuong panglawas ug aron pakusgon ang mga

pangpublikong ospital para makabag sa pandemya. Hilabihan ka hinay ang pagtikang sa guberno atubangan sa mga kakulangan sa suplay, ug nag-unang nakasalig sa inisyatiba sa pribadong sektor. Nabutyag pa ang korapsyon sa sobrang presyo sa pagpalit sa mga kahimanan.

Samtang nagkadugay, minilyong katawhan ang gipaantus sa guberno sa nahiaguman nilang kagutom. Kulang kaayo ang gipagawas nga pondo aron isuporta sa tanang nawad-an og trabaho ug kita. Atrasado

kaayo ang paghatag og ayuda ug daghan ang wala nakadawat. Nagtinudluay ang mga upisyal sa lain-lain ahensya. Mitataw ang kakulang sa kahibalo ug katakus nga mangulo sa gubernong Duterte atubangan sa krisis. Daghan ang nagsalig sa mas paspas ug mas kaylap pa nga ayudang ginahatag sa mga boluntir nga mga indibidwal, mga organisasyong masa, pribadong kahugpungan, ug uban pang grupo.

Kamot-nga-puthaw ang gamit ni Duterte sa pagresolba sa krisis sa pangpubliko panglawas. Mga pulis ug sundalo ang iyang gibutang sa unahan ug anaa sa pungkay sa makinarya sa guberno nga pangsulbad sa krisis panglawas. Labaw niyang gilapas ang mga katungod sa katawhan nga magpadayag o magtapuk-tapok. Dayag nga gimando ni Duterte nga pusilon ang kinsamang dili mosunod o "mamugna og kagu-

bot." Gipahari ni Duterte ang kahadlok samtang nabuhi sa kabalaka ang masang gutom tungod sa *lockdown* ug sa gubyernong mapasagaron.

Samtang nagkadugay ang *lockdown* isip tubag ni Duterte sa krisis panglawas, labaw nga mitataw ang kawalay katakus sa iyang gubyerno nga pangulohan ang nasud panahon sa krisis ug tanangbahin nga tubagon ang panginahanglan sa katawhan. Labaw usab nga nahimong desperado ang minilyong masang anakpawis ug hatungang hut-ong sa giatubang nilang gutom, kawad-on ug pagkahurot sa kita ug kawalay panginabuhian.

Sa kabanikanhan, labaw nga naglungang sa kalisud ang masang mag-uuma tungod sa pagharang sa mga produkto, paghugot sa pagbyahe ug pagpalit og pagkaon. Luyo sa gideklara ni Duterte nga hunongbuto, padayon ug labaw pang mikaylap ang mga operasyong "kontra-insurhensya" sa AFP ug PNP. Dili moubos sa 146 ka barangay ang kasamtangan giokupa sa mga sundalo. Adunay pipila ka lugar

kung asa nagbalay-balay ang mga sundalo nga walay proteksyon sa dagway kontra sa pagkaylap sa sakit. Sa takuban sa pagbatok sa Covid-19, gimuntar ang mga tsek-poynt aron limitahan o bawalan ang lihok sa mga tawo aron magtrabaho sa umahan o mopalit og pagkaon. Walay undang ang pagpamig-ot ug "pagpasurender" sa masa.

Aron batukan ug hingpit nga pugngan ang pandemya, obligado ang katawhang Pilipino nga mobarog, hiniusang molihok ug magtinabangay aron pugngan ang pagkaylap sa sakit ug iduso sa gubyerno ang obligasyon niining maghatag og ayuda panahon sa krisis. Kadungan niini, kinahanglan nilang panalipdan ang ilang mga katungod ug kaayuhan nga ginayatakan sa militaristang solusyon sa rehimen.

Kinahanglang padayon nilang iduso ang pagtapus sa *lockdown* ug ipatuman ang mga lakang sama sa dinaghang *screening* ug *testing* sa mga komunidad aron paspas nga ibulag ug pugngan ang pagkuyanap sa bayrus. Kinahanglang maggahin og igong pondo aron palihukon,

bansayon ug hatagag igong kahimanan ang liboang mga mamumuong panglawas ug mga boluntir. Karon ang higayon nga isinggit ang pagpakusog sa mga pangpublikong ospital imbes nga pagguba niini ilalum sa palisiyang pagtapyas sa pondo sa mga serbisyong panglawas.

Samtang ginapatuman ni Duterte ang *lockdown*, kinahanglang iduso sa katawhan ang paspas nga paghatag og igong ayuda alang sa tanan. Kinahanglang singilon ang rehimeng Duterte sa langan, kulang ug kwestyunableng pamaagi sa distribusyon sa ayuda.

Atubangan sa *lockdown*, nagunang natibuok ang kolektibong tinguha sa katawhang Pilipino sa mga komunidad sa kabus sa kasyudaran ug kabanikanhan. Anaa dinhi ang konsentrasyon sa pag-antus sa katawhan. Kinahanglang mamugnaong molihok ang mga magkasingan aron hiniusang ipadayag ang mulo ug pangayo sa tibuok katawhan. Kinahanglan silang dinaghan nga molihok aron suklan ug patigbabawan ang mga hulga ni Duterte nga sumpuon ang tanang kalihukan sa masa.

Aron atubangan ang pandemiyang Covid-19 ug isip tubag sa panawagan sa United Nations alang sa "pangkalibutanong hunongbuto," nagdeklara ang Partido og hunongbuto niadtong Marso 26 nga adunay katumanan hangtud Abril 15. Gipunting nato ang mga yunit sa BHB sa paghatag og serbisyong panglawas sa mga baryo bisan walay hunong silang ginahasol sa mga operasyon ug mga pagpangatake sa AFP nga nagresulta sa dili moubos sa pito ka armadong engkwentro. Atubangan sa walay puas nga mga opensiba sa AFP, gitambagan sa Partido ang tanang yunit sa BHB nga ipabiling taas ang disiplina sa tago nga paglihok aron hikawan ang kaaway nga moatake ug ipabiling lapad ang kamaniobrahan aron padayon nga makahatag og serbisyo ang BHB sa masa. Kinahanglan usab nga palihukon ang tanang mga organisasyon ug pwersa sa kabani-

"Dili na lamang...", sundi sa panid 3

Bolyum LI Ihap 7 | Abril 7, 2020

Unod

Editorial: Dili na lamang hisgutanang panglawas ang pandemyang Covid-19

Nagbukalbukal nga kasuko sa katawhan	3
Asa ang kwarta sa katawhan?	4
Pangayo sa mga <i>frontliner</i>	5
Malukpanong kakulangon	5
Serbisyong medikal sa Cuba	6
Buhian ang 609 bilanggong pulitikal	6
1 milyong natakdan sa Covid-19	7
Klinikang bayan sa BHB	8
Ika-51 nga kasumaran sa BHB	8
Pag-alerto sa hunongbuto	9
Pagpamomba sa Bukidnon	10
Lider-mag-uuma, gipatay	11
ASF, pandemya sa hayop	12
Mga babuyan, lugi sa ASF	12

Ang *Ang Bayan* ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray ug Ingles. Nagadawat ang *Ang Bayan* og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.

 [instagram.com/prwcnewsroom](https://www.instagram.com/prwcnewsroom)
 [@prwc_info](https://twitter.com/prwc_info)
 cppinformationbureau@gmail.com

Ang *Ang Bayan* ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas

Kasuko ug pagtinabangay panahon sa *lockdown*

Wala napugngan sa *lockdown* ang pag-ulbo sa kasuko sa katawhan sa mga kapalpakan sa rehimen sa pag-atubang sa krisis sa pandemyang Covid-19.

Niadmong Abril 1, nagprotesta ang mga residente sa Sityo San Roque sa Barangay Bagong Pag-asa, Quezon City aron ipanawagan ang hinanaling subsidyong pagkaon. Adunay halos 6,000 ka residente ang San Roque nga mga semiproletaryo nga nagasalig sa inadlaw nga kita. Dugay na nga ginasulay sa lokal nga gubyrno dinhi nga palayason sila sa lugar aronn hatagag dalan ang pagtukod sa mga *mall* ug uban pang komersyal nga mga bilding.

Imbes nga tubagon, bangis nga gidispers sa mga pulis ang malina-wong kalihukan ug giaresto ang 21 ka raliyista. Gidetine sila ug gihulgang dili buhian hangtud dili mahuman ang *lockdown*. Sa usa ka nakabidyong pamahayag ni Duterte pagkagabii, gimandoan niya ang PNP nga pulis ang kinsamang “mosukol.” Labaw nga gipadilaab sa maong

kamandaon ang nagbukal-bukal nga kasuko sa katawhan.

Tataw sa *social media* ang panawagan #OustDuterteNow (Palagputon na si Duterte) human sa iyang pagpamulong. Daghang mga artista ug iladong personalidad ang nakig-hiusa sa panawagan ug nagpadala og ayuda sa mga maralita. Daghan ang nagtampo aron makatigum og pangpyansa sa mga giaresto (₱15,000 kada usa o ₱315,000). Napugos ang pulis nga buhian ang 21 niadtong Abril 6. Ingonman, subling giatake sa PNP ang komunidad sa parehong adlaw. Bangis nilang gibungkag ang gitukod sa mga residente nga komunal nga kusina.

Sa parehong adlaw, gibungkag sa mga pulis ang barikada sa residente sa Barangay Didipio, Kasibu, Nueva Vizcaya. Giharang sa mga re-

sidente ang *fuel tanker* nga ginakontra-bando sa OceanaGold. Gawas sa pagbawal sa *lockdown*, iligal ang operasyon sa OceanaGold tungod kay adunay kamandoan batok niini ang lokal nga gubyrno.

Sunud-sunod nga protesta ang gilunsad sa katawhan aron manawagan og hinanaling ayuda. Sa Iloilo, nagprotesta ang mga residente atubangan sa upisina sa DSWD Region VI niadtong Abril 3. Sa Camarines Norte, gimakmak usab sa mga drayber sa traysikel ang upisina ni Gov. Edgardo Tallado.

Duha ka beses usab nga midag-sa (Marso 24 ug April 2) ang mga residente sa Barangay Muzon, Taytay, Rizal sa *barangay hall* aron iduso nga hatagan sila og ayuda.

Protestang online

Gipaagi sa *internet* sa daghang sektor, ilabina sa kabatan-onan ug mga propesyunal, ang ilang nagbukal-bukal nga kasuko batok kang Duterte tungod kay bawal ang paggawas sa balay ug mga panagtapok. Padayon ang ilang pagbatikos sa rehimen sa pagkainutil niining hatagan og igong kahimana sama sa mga *face mask*, *thermal scanner* ug *personal protective equipment* (PPE) ang mga mamumuong panglawas.

Gibatikos nila sa *social media* ang paghatag prayoridad sa pagpaeksamen sa mga senador ug kongresista taliwala sa kakulangan sa mga *testing kit*. Mikaylap ang mga panawagan #NotoVIPTesting ug #MassTestingNowPH, ug giduso sa katawhan nga angayang hatagan og prayoridad ang mga duktor ug nars, ingonman ang mga gidudahang positibo sa Covid-19. Kabahin sa batakang mga lakang nga girekomenda sa World Health Organization ang pagpahigayon og *mass testing* o malukpanong pag-eksamen sa mga tawo. Nag-anunsyo ang rehimen nga magpahigayon og *mass testing* gikan Abril 14 apan para lamang sa mga tawong adunay sinto-

“Kasuko...,” *sundi sa panid 4*

“Dili na lamang...,” *gikan sa panid 2*

kanhan aron iduso ang ekonomikanhong mga pangayo ug pagplanuhan ang pagpataas sa produksyon sa pagkaon isip pag-andam sa posibleng kakulangan tungod sa *lockdown* ug pag-undang sa produksyon.

Samtang nagmagahi si Duterte sa iyang pasistang diktaduryang pamaagi, padayon niyang gihimulag ang kaugalingon sa katawhan. Tungod sa krisis sa Covid-19 nga binuhatan usab sa mga kapakyasan sa iyang rehimen, labaw nga mialisngaw ang iyang baho. Natay-og ang iyang rehimen tungod sa pagsigpit sa suporta. Sa matag buka sa hugaw niyang baba ug sayop nga mga lakang ni Duterte, labaw niyang ginasugnuran ang malukpanong kasuko ug gipadilaab ang kaisog sa katawhan. Usahay moatras siya aron pakalmahon ang sitwasyon. Mapamatud-an pa kung mapugngan niya ang pagkulo sa kasuko sa katawhan o siya ang hingpit nga malapwaan.

Ang grabe ka dakung hapak sa pandemyang Covid-19 sa Pilipinas nagbutyag sa kadunot ug pundamental nga kontradiksiyon sa nagharing sistemang semikolonyal ug semipyudal sa nasud. Nabutyag ang kawalay katakus sa nagharing estado nga tubagon ang panginahanglan sa katawhan. Labaw nga nahimong tin-aw ang panginahanglan alang sa rebolusyonaryong kausaban aron tukuron ang bag-ong sistema sa demokrasya sa katawhan nga tinuod nga manalipud sa kaayuhan ug interes sa katawhang Pilipino.

AB

Asa ang kwarta sa katawhan?

Dili lang kulang, tinuyong limitado usab, ang giapud-apud nga P200-bilyong ayudang pinansyal sa rehimeng Duterte. Kini ang migawas sa unang hug-na sa pagpanghatag sa rehimen og P5,000-P8,000 nga ayuda aron alibuhan ang gutom ug kalisud nga bunga sa militaristang *lockdown*. Aron mapaigoan ang badyet, nagtakda ang rehimeng Duterte sa lokal nga mga gubyrno og “kota” o kung pipila ka pamilya lamang ang makadawat sa ayuda.

Sa Valenzuela, limitado sa 95,000 ka pamilya ang mahatagan og ayuda. Kapin tunga (61%) lamang niini sa kinatibuk-ang 155,000 ka pamilyang nanimuyo sa syudad. Reklamo sa meyor dinhi kung paunsa gitakda sa DSWD ang mga benepisyaryo ug kung paunsa mabuhi ang 60,000 ka pamilyang dili mahatagan og ayuda.

Sa ubang mga syudad sa National Capital Region (NCR), wala pa sa katunga sa kinatibuk-ang ihap sa mga pamilya ang mahatagan sa ayuda. Sa Manila, 185,000 lamang ang natahong pagahatagan (43%) bisan og anaa sa 435,237 ang mga pamilya dinhi. Sa Parañaque, 77,764 (o 49%) lamang sa 160,000 ka pamilyang nanimuyo dinhi ang

mahatagan.

Mas grabe ang kahimtang sa mga prubinsya gawas sa NCR. Nagkapuliki karon ang mga lokal nga upisyal nga tangkapan ang dakung kakulangan.

Duso nila, dili lang dapat ang pinakakabus ang hatagn og ayuda ug kumpensasyon. Apektado ang tanang pamilya sa usa ka bulan nga *lockdown*. Daghan sa mga mamumuog ug empleyado, regular man o kontraktwal, ang nawad-an og panginabuhian ug trabaho. Wala silay laing makuhaan og pondo gawas sa subsidyo sa gubyrno.

Sa datos mismo sa rehimen, anaa sa P100 bilyon pa lang ang nahatag sa DSWD niadtong Abril 3. Anaa sa P100 milyon usab ang nahatag sa DOLE para sa mga mamumuog na-

wad-an og trabaho; ug P100 milyon sa DOH alang sa ayudang medikal sa mga adunay lain-laing sakit. Gihatagan usab og P52 milyon ang DOST para sa paghimo og mga *testing kit*. Ingon usab ka daku ang gihatag niini sa PNP (P52.3 milyon) sa dili klarong hinungdan. Kung hiusahon, kapin katungan na kini sa P275 bilyong gisaad ni Duterte.

Kapin duha ka semana na nga naghulat ang katawhan sa makatarunganong ayuda ug kumpensasyon. Nagkadaghan na ang nagutom. Gikasuko nila ang hinay nga pagpanghatag ilabina na kini ang ginahimong hinungdan ni Duterte aron apurahon ang pagkuha niya sa *emergency powers*. Gipaling ni Duterte ang sisi pagbasol sa mga lokal nga upisyal ug ginaakusahan silang mga kurakot ug langayan. Apan tin-aw sa katawhan nga si Duterte mismo ug ang iyang Inter-agency Task Force nga gilangkuban sa mga upisyal militar ang inutil ug walay katakus nga ihaw-as sa krisis ang nasud. AB

“Kasuko...,” gikan sa panid 3

mas sa sakit ug mamumuog panglawas.

Tataw usab ang #NasaanAngAyuda aron singilon ang rehimen sa hinay nga distribusyon ug limitadong tabang pinansyal.

Wala usab nila gipalabay ang pagpamig-ot sa mga ginsakpan ni Duterte kang Vice President Leni Robredo ug Mayor Vico Sotto sa Pasig nga, sukwahi sa nasudnong gubyrno, parehong gidayeg tungod sa pagtabang sa mga mamumuog panglawas ug mga gipaantus sa *lockdown*. Lapad nga suporta usab ang nadawat ni Atty. Chel Diokno, nga boluntaryong maghatag og serbisong ligal sa mga ginapig-ot sa NBI, sa dihang gibatikos ug gitamay siya ni Duterte.

Tataw niadtong Abril 5 ang #DefendPressFreedom isip pagpanalipud kang Joshua Molo, *editor-in-chief* sa Dawn, mantalaan sa estudyante sa University of the East. Gihulga si Molo nga prisohon kung

dili siya mangayo og pasaylo kalabot sa iyang mga kontra-Duterte nga pamahayag sa Facebook.

Pagtinabangay sa pagsumpo sa Covid-19

Tungod kay wala natagam-taman ang ayuda sa gubyrno, subsub ang paningkamot sa lain-laing grupo ug indibidwal aron maghatag og tabang sa mga mamumuog panglawas ug mga kabus. Luyo sa paningkamot sa lokal nga mga upisyal sa gubyrno nga ipaigo ang limitadong rekurso sa pagsulbad sa panginahanglan sa mga residente.

Pinaagi sa kampanyang #BarangayDamayan nga inisyatiba sa Kadamay, nanghatag ang grupo og *relief goods* sa lain-laing kabus nga komunidad. Gipangunahan usab sa Kilusang Magbubukid ng Pilipinas ang Sagip Kanayunan aron makatabang sa mga mag-uuba sa Batangas ug Bulacan. Gilunsad usab niini ang kampanyang Bagsak-Ahon Gulay Sa-

le kung asa ang mga aning utan sa mga mag-uuma sa Bulacan ang ginabaligya *online*. Nanghatag usab og ayuda ang Kilusang Mayo Uno sa mga mamumuog sa Caloocan ug Quezon City pinaagi sa kampanyang #TulongObrero.

Gikan sa nakulektang mga donasyon, nanghatag og mga *isolation tent* si Angel Locsin sa lain-laing ospital sa Luzon aron makaatiman pa kini og dugang nga mga pasyenteng adunay sintomas sa Covid-19. Adunay usay nagkadaiyang paningkamot ang uban pang mga artista ug mamumuog aron makatigum og hinabang.

Daghang Pilipino ang nanghatag og hinabang aron motabang sa pagdaghan og mga *face mask* ug uban pang panginahanglan sa mga ospital. Nanghatag og libreng luto nga pagkaon ang mga restoran, karinderya ug ordinaryong katawhan. Ang mga adunay sakyanan ang nagtanyag og mga libreng sakay, libreng delibero ug uban pang serbisyo. AB

Makatarunganong pangayo sa mga *frontliner*

Nanguna sa pagbatok sa pandemyang Covid-19 ang ginatawag nga mga *frontliner*—ang mga mamumuo nga nagapatuman sa delikadong mga katungdanan sa pag-asikaso sa mga pasyenteng natakdan sa sakit. Sila ang mga duktor, nars, teknisyen ug uban pang mga mamumuong panglawas. Aron makapatuman og maayo sa ilang mga katungdanan, gitin-aw nila ang ilang hinanali nga mga pangayo, ingonman ang ilang makatarunganong mga pangayo.

Nag-una dinhi ang hinanali nga paghatag sa gubyrno og mga *personal protective equipment* (PPE) sa mga mamumuong panglawas. Gilangkuban ang PPE sa sinina, *helmet*, *face shield* ug uban pang gamit nga nakadisenyo aron protektahan ang nagasuot niini batok sa impeksyon. Ang kakulangan niini sa mga ospital ang pinakatataw nga peligrong ginaatubang sa mga *frontliner*. Matud sa Alliance of Health Workers, 26 ka mamumuong panglawas na ang nagpositibo sa sakit sa Maynila pa lamang tungod sa kakulangan sa PPE. Dili moubos sa 12 ka duktor na ang natakdan ug namatay sa sakit.

Kalambigit niini, pangayo usab

sa mga *frontliner* ang libre ug kung gikinahanglan, regular nga pag-eksamen sa mga mamumuong panglawas.

Kinahanglan usab nga mag-empleyo ug magbansay og mga regular nga mamumuong panglawas aron motambal sa mga pasyente. Niadtong 2018, 47% sa mga baryo sa tibuok nasud ang walay lokal nga *health center*. Kung aduna man, walay garantiya nga adunay maabtan nga duktor o nars nga mag-aasikaso

sa mga midangop nga pasyente. Hilabihan ka kalayo ang proporsyong usa ka duktor sa matag 33,000 ka pasyente kumpara sa internasyunal nga proporsyong usa ka duktor sa matag 1,000 ka pasyente. Sa kaso usab sa akomodasyon sa mga pasyente, dili pa moubos sa 10 ka katre sa mga ospital ang gigahin sa matag 10,000 ka indibidwal.

Gikan dekada 1980, wala pa mikabat sa 5% sa *gross domestic product* sa nasud ang gigahin sa gubyrno sa badyet alang sa panglawas. Sa kaso sa Research Institute for Tropical Medicine (RITM), gitapyasan pa ang badyet niini og 57% niadtong 2017. Ang RITM ang nanguna sa pag-eksamen sa mga adunay sintomas sa Covid-19.

Lakip usab sa listahan sa mga pangayo sa mga *frontliner* ang dugang suhulan, *hazard pay* ug seguridad sa trabaho. **AB**

Malukpanong kakulangan sa pagkaon, nagbansiwag

Nagbansiwag ang malukpanong kakulangan sa pagkaon sa National Capital Region ug sa tibuok nasud. Daghan na sa mga mag-uuma ug komersyante ang nalugi tungod sa mga restriksyon nga gipahamtang sa militaristang *lockdown* sa rehimeng Duterte. Daghan na ang nagsulting mapapugos sila nga moundang sa produksyon. Siguradong labaw pang molisud ang kahimtang sa katawhan atubangan sa pamahayag sa rehimen nga palanaton pa hangtud Abril 30 ang *lockdown*.

Kulang na kaayo ang mga produktong agrikultural nga nakasulod sa National Capital Region sukad nga gipahamtang ang *lockdown*. Walay hinungdan nga ginaharang sa mga tsekpoynt ang mga trak nga nagadala og mga utan ug karne. Sukwahi kini sa deklarasyon sa rehimen nga dili pagaharngon ang mga sakyanang nagakarga sa gikinahanglang pagkaon ug kargamento.

Sa unang mga semana, tone-toneladang utanon ang nataho nga gilabay na lamang sa mga mag-uuma

o kaha gipakaon sa mga hayop. Aduna usay taho nga daghang mag-uuma ang natukmod nga ibaligya ang ilang produkto sa hilabihan ka ubos nga presyo. Pananglitan niini ang petsay nga ginabaligya na lamang og ₱3/kilo samtang anaa kini kanhi sa ₱60/kilo.

Pinakalugi ang mga mag-uuma sa Benguet ug Mountain Province, ang mga prubinsya nga nag-unang nagasuplay og utan sa Metro Manila. Daan na sila nga nag-antus sa ubos kaayo nga presyo sa pagpalit sa ilang mga produkto. Karon,

giundangon na sa daghang negosyante ang pagpalit tungod kay dili nila kini mahatod sa mga merkado. Dakung bahin na sa ilang ani ang natipun-og ug wala nabaligya. Gamayng bahin lamang niini ang kayang paliton sa mga lokal nga gubyrno.

Apektado usab sa *lockdown* ang mga negosyante sa manukan (*poultry*) sa Central Luzon ug Calabarzon nga tinubdan sa halos katunga sa kinatibuk-ang suplay sa manok ug itlog sa tibuok nasud. Dili usab nila mabyahe ug mabaligya ang ilang mga produkto. Tungod kay natipun-og kini, artipisyal nga misaka ang suplay sa maong mga rehiyon nga hinungdan sa pag-ubos sa presyo sa ilang mga produkto.

Matud sa mga negosyante, mi-
"Malukpanong...", "sundi sa panid 6

Cuba, sulo sa pangkalibutanong panaghiusa ug serbisyong medikal

Nanguna ang Cuba, usa ka gamay nga nasud sa Latin America nga ginapig-ot sa imperyalismong US, sa pakighiusa ug paghatag og serbisyong medikal sa mga katawhan sa kalibutan aron batukan ang pandemyang Covid-19. Untup kining nagpadala og mga brigadang medikal aron motabang sa pinakanaigo nga mga nasud. Niadtong Marso 18, gitugutan niining modunggo ang MS Braemar, usa ka barkong British, human kini gibalibaran sa ubang mga nasud sa dihang nahibaloang aduna kiniy sakay nga mga natakdan sa sakit.

Gitugyan sa Cuba sa unsamang nasud nga nanginahanglan ang usa ka tambal nga mamahimong makaluwas sa mga pasyenteng nagpositibo sa Covid-19. Ang maong tambal, nga gitawag og Interferon Alpha 2-B, ang gipalambo sa mga syentistang Cuban sukad pa dekada 1980 isip pangontra sa *dengue*, HIV, *hepatitis* ug uban pang *viral* nga sakit. Gipakusog niini ang produksyon sa *interferon* (usa ka grupo sa mga protina) sa lawas sa pasyente aron pakusgon ang iyang resistenya ug suklan ang sakit. Ang sakit tungod sa Covid-19 walay tambal ug ginabatukan lamang sa resistensya sa tawo.

Magkaabag nga gipalambo sa mga syentista sa China ug Cuba ang maong tambal. Ginamanupaktura ug ginagamit kini sa China sukad pa Enero. Matud sa mga syentista, pinakaepektibo kini kung nahatag sa sayong bahin sa impeksyon o isip paglikay. Usa ang *interferon alpha* sa 30 ka tambal nga gitun-an karon sa World Health Organization (WHO) nga girekomenda isip tambal

sa Covid-19. Mosalmot ang walo ka ospital sa Pilipinas sa pagahimuong internasyunal nga eksperimento sa WHO.

Matud sa Cuba, paigo ang ilang suplay sa Interferon Alpha-2 alang sa liboang mga pasyente. Andam usab kining magmanupaktura og dugang kung gikinahanglan. Nagpadayag usab og kaandamong motabang ang halos tunga sa milyong mamumuong panglawas sa Cuba kung ipatawag sila. Anaa sa 45 ka nasud na ang nangayo og tabang, matud sa Cuban Health Workers Union niadtong Marso 30. Sa Pilipinas, naglapag na og petisyon niadtong Abril 5 si Bayan Muna Rep. Euphemia Culiamat aron pangayuon ang tabang sa Cuba.

Sa karon, adunay 28,000 ka mamumuong panglawas ang Cuba nga nagserbisyo sa 60 ka nasud. Ang programa sa pagpadala og mga brigadang medikal gisugdan sa kanhi niining presidente nga si Fidel Castro gikan pa 1963. Nakahatag-serbisyo na kini sa kapin 160 ka nasuds sa tibuok kalibutan. AB

"Malukpanong..." gikan sa panid 5

hagba ngadto sa ₱30-₱50/kilo ang presyo sa manok nga mas ubos pa sa gibanabanang ₱70/kilong gasto nila sa produksyon. Sa pikas bahin, misaka usab ang presyo niini sa mga merkado sa Metro Manila tungod sa limitadong suplay. Sa pinakaulahing taho, mikabat na sa ₱160/kilo ang abereyds nga presyo niini sa Metro Manila, mas taas og ₱30 sa gitakdang presyo nga ₱130/kilo. Mulo

usab sa mga negosyante nga nabulok na lang ang mga itlog sa manok tungod kay dili sila makabaligya.

Dugang pa niini, kapin 800 ka *container van* nga adunay sulod nga imported nga mga utan, prutas, karne ug suplay medikal ang nahanok lamang ug dili mapagawas sa mga pantalan sa Maynila.

Nanghulga usab ang multinasyunal sa mga *export-processing zone* nga ibalhin ang ilang mga ope-

Buhian ang 609 ka bilanggong pulitikal!

GIPANAWAGAN SA Karapatan ang hinanaling pagpagawas sa 609 ka bilanggong pulitikal sa nasud, ilabina ang tigulang ug adunay grabeng balatian. Kini aron mapalayo sila sa piot ug bulnerableng kundisyon sa mga prisohan panahon sa pandemyang Covid-19.

Gihatagan kini og bag-ong duso human manawagan si United Nations High Commissioner for Human Rights Michelle Bachelet nga magpagawas ang mga nasud og mga pinireso aron alibyuhan ang pagdasok sa mga prisohan. Mipatuman na sa maong panawagan ang Iran, Brazil ug uban pang nasud.

Naglunsad usab ang grupo og kampanyang #SetThemFree ug #FreePoliticalPrisonersPH sa *social media*. Ayha niini, nanawagan ang mga simbahan nga buhian ang mga detenidong pulitikal, lakip ang National Council of Churches of Philippines ug ang Archdiocese sa San Carlos.

Dakung bahin (209) sa mga bilanggong pulitikal nga giaresto sa panahon ni Duterte mga mag-uuma nga giakusahang myembro sa Bagong Hukbong Bayan. AB

rasyon sa ubang nasud kung dili sila tugutang mag-abli ug mag-opereyt. Giawhag nila ang rehimen nga tugutan ang limitidong operasyon sa ilang mga pabrika. Ingonman, wala silay gisugyot nga pondo o gipadayag nga mga lakang pangseguridad ug makatarunganong kumpensasyon alang sa mga mamumuo. Kabahin sa *lockdown* ang paghunong sa operasyon sa mayorya sa mga pabrika sa mga engklabo. AB

Natakdan sa Covid-19, kapin 1 milyon na

Kapin sa 1.2 milyon na sa 204 ka nasud ug teritoryo ang kumpirmadong natakdan sa Covid-19 sa tibuok kalibutan niadtong Abril 6. Kapin 52,000 na ang namatay sukad nga una kining mitumaw sa China niadtong miaging tuig. Siguradong mas taas pa ang tinuod nga ihap niini, matud sa mga eksperto sa pandemya, tungod kay daghang kaso ang wala nataho sa World Health Organization (WHO). Daghang mga nasud ang wala nagpahigayon og *mass testing* o malukpanong pag-eksamen (lakip na dinhi ang Pilipinas ug pipila ka nasud sa Africa) ug adunay mga nasud nga gidudahang ginatago ang gilapdon sa impeksyon.

Pag-abot sa ulahing semana sa Marso, kapin duha ka bilyong tawo na ang nakakwarantinas (*quarantine*) ug nagpabilin sa ilang mga balay aron ipatuman ang "social distancing" o ang pisikal nga paglagyo-lagyo sa mga tawo para malikayan ang paspas nga pagkaylap sa *virus*. Malukpanong gisirad-an ang mga pabrika, gipahunong ang mga byahe pasulod ug paggawas sa mga nasud ug gibawal ang dagkung panagtapok. Pinakahugot ang gipatuman nga *lockdown* o pwersahang kwarentinas sa China, India, France, Italy, New Zealand, Poland ug UK.

Grabeng naigo ang mga sentro sa kapitalismo. Pinakadaghan ang natakdan sa US, kung asa anaa na sa 366,906 ang natahong adunay impeksyon, ug anaa sa 10,868 ang namatay niadtong Abril 6. Sentro sa ds ang New York City, kung asa 4,758 ang namatay ug 131,239 ang natakdan. Nahitabo kini bisan og sayo nga nagsirado sa utlanan ang US sa China, nagbawal og pagbyahe padulong ug pasulod didto, ug nagpatuman og kwarentinas sa mga

naggikan didto. Niadtong Marso 13, gideklara ni Trump isip *national emergency* ang pagkaylap sa *virus* ug naggahin og \$50 bilyon aron alibyuhan ang grabeng epektong panglawas ug sosyo-ekonomiko niini. Kadaghanan sa lokal nga mga estado dinhi ang nagpatuman og boluntaryong pagkwarentinas.

Susama sa daghang nasud, nakasinati og kakulangon sa mga *ventilator* (makina nga nagabuga og *oxygen* aron tabangang makaginhawa ang pasyente), *mask* ug uban pang *personal protective equipment* ang mga ospital ug klinika sa US. Nagdasok ang mga pasyente sa mga ospital, ug halos dili makasalo ang mga morge sa kadaghan sa namatay.

Sa Europe, pinakanaigo ang Italy, Spain, France, Germany ug United Kingdom kung asa 626,140 ang naitalang natakdan ug 33,498 ang namatay niadtong Abril 6. Pinakadaghan ang namatay sa Italy (16,523) ug Spain (13,341). Layo nga ubos ang ihap sa namatay sa Germany (1,810) apan mikabat na sa 103,374 ang natakdan kanila. Matud sa mga eksper-

to, tungod kini sa untup sa panahon nga *mass testing* nga mokabat sa 500,000 kada semana ug pag-andam sa mga pasilidad alang sa grabeng kaso. Gawas sa UK ug Italy, boluntaryong pagkwarentinas usab ang gipatuman sa kadaghanang nasud sa Europe.

Sa China, anaa sa 81,708 na ang natakdan ug 3,331 ang namatay. Taas usab ang ihap sa mga natakdan sa Iran, Turkey ug Canada. Pag-abot sa Abril, nagsugod na nga misaka ang ihap sa impeksyon sa Brazil ug uban pang nasud sa Latin America. Sa Pilipinas, aduna nay 3,660 natahong natakdan ug 163 ang namatay sa sakit pag-abot sa Abril 6.

Matud sa WHO, anaa sa 3% ang kinatibuk-ang tantos sa namatay sa mga natakdan. Pinakabulnerable sa sakit ang tigulang (60 anyos pataas) nga kanhi nang adunay sakit sa kasingkasing o *diabetes*.

Samtang nagkapuliki sa pagsulbad sa krisis sa panglawas, giatubang sa mga guberno sa kalibutan ang pagsigpit sa tagsatagsa ka mga ekonomiya ug malukpanong pagkawaka sa mga trabaho. Gibanabana sa mga unyon sa Europe nga mokabat sa usa ka milyong trabaho ang mawala tungod sa pagsirado sa mga pabrika, eskwelahan, negosyo ug pagbawal sa dagkung panagtapok. Mas ubos kini kumpara sa 10 milyon nga trabahong nawala sa US, kung asa 6.6 milyon ang nawala sulod lamang sa ulahing duha ka semana niadtong Marso. **AB**

Pag-eksamen sa pasyenteng adunay sintomas sa Covid-19

1 Pagkuha og sampol gikan sa pasyente

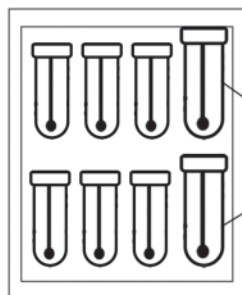

Swab test
Pagkuha og sampol sa ilong o tutunlan

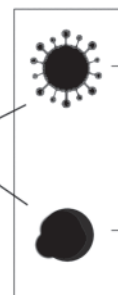

Blood test
Simpleng pagkuha og dugo

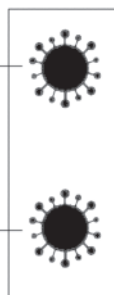
2 Selyado ang mga sampol

3 Pagkumpara sa sampol

Sampol

Sars-Cov2

Positibo

Negatibo

*kasagarang mokabat sa 6 ka oras ayha makuha ang resulta

Klinikang bayan, pagkaon ug produksyon, tubag sa BHB sa Covid-19

Kapin 1,000 ka mag-uuma ang nahatagan og serbisyong medikal sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros (Leonardo Panaligan Command) niadtong ulahing semana sa Marso. Tubag kini sa panawagan sa Partido Komunista ng Pilipinas (PKP) nga maglunsad og kampanyang panglawas isip pag-atubang sa pandemyang Covid-19. Gihatagag pagtagad sa mga medik ang tigulang ug mabdos. Nagpahigayon sila og mga tsek-ap ug nanghatag og mga giprosesong herbal alang sa hilanat, ubo ug sip-on. Nanghatag usab ang BHB og mga bitamina isip pangbatok sa sakit. Kadungan niini ang kampanya sa impormasyon mahitungod sa pandemya.

Kaabag sa BHB sa pagpahigayon sa klinikang bayan ang mga komite sa panglawas sa mga rebolusyonaryong organisasyong masa. Mitabang usab ang mga boluntir sa Makibaka ug Kabataang Makabayan.

Sa Bicol, 260 ka pamilya gikan sa tulo ka barangay ang nahatagan sa yunit sa BHB og bugas niadtong

ulahing semana sa Marso. Apektado na ang maong mga barangay sa krisis sa pagkaon tungod sa *lockdown* sa rehimen. Gidumalahan sa yunit sa BHB ug rebolusyonaryong organisasyong masa ang ayuda sa mga pamilyang apektado. Ang pondo nga gigamit para dinhi naggikan sa natigum nga rebolusyonaryong buwis.

Naglunsad usab og mga kampanya sa impormasyon ang mga yunit sa BHB sa isla sa Panay, prubinsya sa Quezon, ug uban pang mga eryang ginalihukan sa hukbong bayan.

Ang maong mga paningkamot tubag sa panawagan sa PKP nga agapan ang kahimtang sa katawhan. Kadungan niini, kinahanglang iduso ang produksyon sa mga rebolusyonaryong teritoryo. Gipagawas ang panawagan atubangan sa nagkagrabeng mga paantus nga resulta sa mga pagbawal sa *lockdown* sa rehimeng Duterte sa Luzon ug uban pang bahin sa nasud. Mando usab sa Partido nga pasubsubon ang

"Klinikang...", sundi sa panid 9

Ika-51 nga kasumaran sa BHB, gisaulog

Gisaulog sa Bagong Hukbong Bayan ang ika-51 nga kasumaran niini taliwala sa krisis panglawas tungod sa Covid-19. Nagtapok ang mga Pulang manggugubat ug katawhan sa mga temporaryong kampo sa lain-laing lugar.

Gitambungan sa kapin 2,000 ka mag-uuma ang pagsaulog sa BHB-Central Negros (Leonardo Panaligan Command). Nagpahigayon og mga kulturahong pasundayag ang BHB nga miila sa bantugang tampo sa hukbong bayan sa isla. Gidumdumnila ang mga biktima sa Oplan Sauron ug walay puas nga pagpamatay sa isla. Kadungan sa programa, naglunsad ang hukbong bayan og klinikang bayan.

Nakasuot usab og *face mask* ang mga Pulang manggugubat sa BHB-Negros (Apolinario Gatmaitan Command) sa gilunsad nga panagtapok. Kini ang ilang simbolikong pakighiusa sa pagbatok sa katawhang Pilipino sa Covid-19. Nakasentro ang pagsaulog sa paghatag kahibalo mahitungod sa Covid-19 ug hustong nutrisyon aron makalikay sa mga sakit. Gilunsad usab sa BHB-Negros

ang *Ispading*, librang nag-unod sa mga literatura ug arte sa rebolusyonaryong kalihukan sa isla.

Kapin 100 ka Pulang manggugubat ug residente sa kasikbit nga mga baryo ang nagtapok sa usa ka nataran sa Bicol. Tataw sa programa ang mga sayaw, kanta ug mensahe sa pakighiusa gikan sa mga rebolusyonaryong organisasyon. Tema sa mga selebrasyon: "Pakya-son ang gubat pagpanumpo sa rehimeng US-Duterte! Labaw pang pakusgon ang Bagong Hukbong Bayan ug tanang-bahin nga isdang ang gubat sa katawhan!" Nahisukip sa mga pagpamulong sa mga manggugubat ang pag-atubang sa hukbong bayan ug katawhan sa sakit nga Covid-19 ug pagpangandam sa ibung niining krisis sa kabanikanhan.

Sa pamahayag niini, nanawagan ang BHB-Bukidnon sa labaw pang

pagsukol atubangan sa padayon nga nakapokus nga operasyong militar sa prubinsya. Niadtong niaging tuig, 72 ka armadong aksyon ang nalunsad sa BHB dinhi nga nagresulta sa 152 ka patay ug 94 ka samaron sa sundalo. Matud kang Ka Dereka Magtanggol, tigpamaba sa BHB-Bukidnon, sukad 2018 mikabat na sa 84 ka bomba ang gihulog ug 395 ka bala sa kanyon ang gigamit sa AFP sa mga kabukiran sa prubinsya.

Nagpagawas usab og tagsatag-sa nilang mga pamahayag ang yunit sa BHB gikan sa rehiyon sa Southern Tagalog, Panay, Bicol ug ang mga prubinsya sa Kalinga, Abra ug Mindoro.

Dugang nga pag-alerto ug pag-amping, gikinahanglan panahon sa hunong-buto

Nanawagan ang Partido Komunista ng Pilipinas (PKP) sa dugang nga pag-alerto ug pag-amping sa tanang yunit sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) panahon sa hunong-buto. Atubangan kini sa walay puas nga pagpangatake sa mga yunit sa militar ug pulis sa lain-laing bahin sa nasud. Gipahigayon ang maong mga atake sa luyo sa gideklarang hunong-buto ni Rodrigo Duterte niadtong Marso. Adunay katumanan ang unilateral nga deklarasyon sa rehi-men sukad Marso 19 hangtud Abril 15.

Nanawagan usab ang Partido nga labaw pang pahugton sa BHB ang tago nga paglihok aron himoong buta ug bungol ang mga yunit sa AFP ug hikawan sila og higayong atakehon ang hukbong bayan. Aron usab mahatagan niini og pinakadaghang higayon ang mga Pulang manggugubat nga magpahigayon sa gikinahanglang mga lakang aron tabangan mangandam ang katawhan batok sa pagkuyanap sa Covid-19. Ingonman, kinahanglan pa gihapong kanunay silang andam nga panalipdan ang kaugalingon ug ang katawhan sa mga opensibang operasyon sa AFP.

Positibong mitubag ang Partido sa panawagan sa United Nations alang sa usa ka pangkalibutanong hunong-buto aron igahin ang pagtagad sa pagbatok sa pandemyang Covid-19. Niadtong Marso 19, giatasan sa Partido ang tanang kumand ug yunit sa hukbong bayan ug mili-syang bayan nga undangon ug likayan ang paglunsad og mga opensibong operasyon batok sa mga yunit ug ginsakpan sa AFP ug PNP. Giawhag niini ang tanang rebolusyonaryong pwersa nga padayong igahin ang ilang panahon sa paglunsad sa mga kampanya sa panglawas ug

pagpanghatag og libreng mga serbisyong medikal aron pugngan ang pagkuyanap sa Covid-19. Molungtud hangtud Abril 15 ang hunong-buto sa BHB.

Ang PKP ang pinakaunang pwersang nakiggubat nga mitubag sa panawagan sa UN alang sa hunong-buto. Gidayeg kini sa UN ug nagkanyon sa usa ka pamahayag nga “magsilbi kining pananglitan sa ti-buok kalibutan.” Gianunsyo sa UN niadtong Abril 4 nga positibong mitubag sa panawagan ang 11 pa ka nasud, lakip ang reaksyunaryong estado sa Pilipinas.

Padayon nga opensibang militar

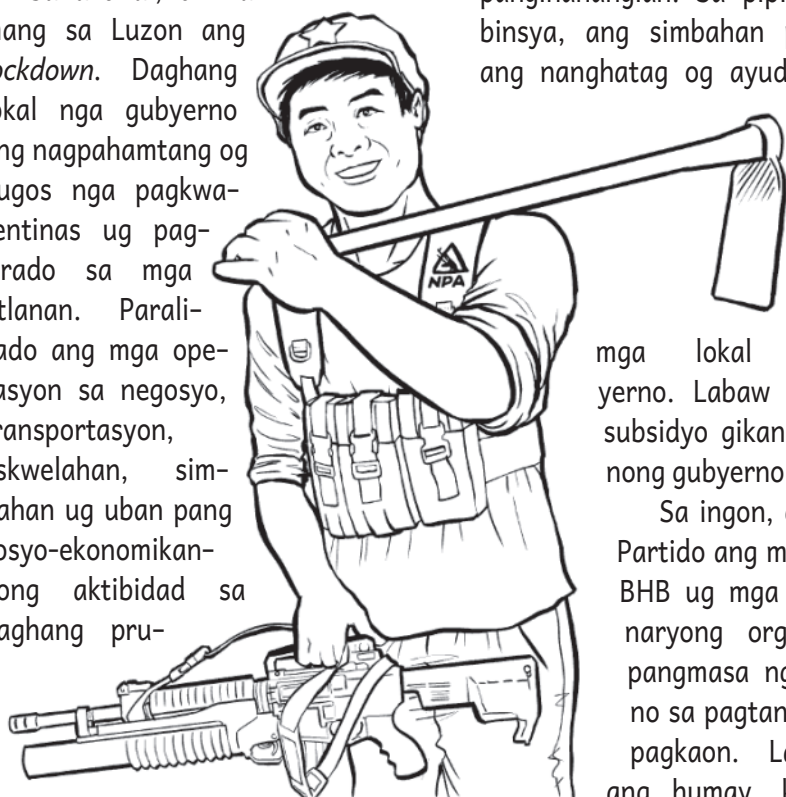
Dili lamang ang kaugalingong hunong-buto, kundili lakip na usab ang giuyunan niining pangkalibutanong hunong-buto, ang gilapas sa rehimen sa paglunsad og mga ope-

"Dugang...,” sundi sa panid 10

"Klinikang...,” gikan sa panid 8

gimbuhatong pang-ekonomiya sa mga rebolusyonaryong teritoryo.

Sa aktwal, dili lamang sa Luzon ang lockdown. Daghang lokal nga gubyerno ang nagpahamtang og pugos nga pagkwarentinas ug pag-sirado sa mga utlanan. Paralisado ang mga operasyon sa negosyo, transportasyon, eskwelahan, simbahan ug uban pang sosyo-ekonomikang aktibidad sa daghang pr-

binsya. Tungod niini, walay kita ang mayorya ug naglisud silang mopalit og pagkaon, tambal ug uban pang panginahanglan. Sa pipila ka prubinsya, ang simbahan pa lamang ang nanghatag og ayuda. Langay,

kung aduna man, ang ginahatag nga tabang sa mga lokal nga gubyerno. Labaw nga walay subsidyo gikan sa nasudnong gubyerno.

Sa ingon, giawhag sa Partido ang mga yunit sa BHB ug mga rebolusyonaryong organisasyong pangmasa nga magplano sa pagtanum og mga pagkaon. Lakip dinhi ang humay, kamote ug

uban pang lagutmon, saging, mais, petsay ug uban pang gulay nga mamahimong anihon sulod sa mubong panahon.

Ilunsad ang mga kumperensyang pang-ekonomiya, panawagan sa PKP. Tasaon niini ang mga panginahanglan ug nakahan-ok, ug katakus sa produksyon sa mga kahugpungan. Gikan dinhi, magtibuok og plano nga molangkob sa nahabiling mga bulan.

Giawhag usab sa Partido ang mga agalong yutaan nga ipagamit ang ilang mga kayutaan nga walay abang. Gipangayo usab kanila nga maghatag og tabang pinansyal, pagpagamit sa mga pasilidad ug uban pang rekurso. Ingonman, giawhag sa Partido ang mga lokal ug internasyunal nga ahensya ug organisasyon nga maghatag sa tanang tipo sa pagtabang sa katawhan sa ilang produksyon.

AB

rasyong militar atubangan sa pandemyang Covid-19. Gigasto niini ang pondo nga mamahimo untang igahin sa pagbatok sa pandemya sa walay puas ug gasto kaayo nga mga operasyong kombat, *psywar*, *drone surveillance* ug pagpamomba niini sa mga sibilyang komunidad. Base sa inisyal nga mga taho nga natigum sa *Ang Bayan*, padayon nga na naglunsad ang AFP og mga operasyon sa 80 ka lungsod ug syudad, langkob ang 146 ka barangay sa nanging duha ka semana.

Pipila ka adlaw human manawagan si Duterte og hunong-buto, gipanghinambog sa 8th IB ang gilunsad niining reyde sa kampo sa BHB sa Sityo Bendum, Barangay Busdi, Malaybalay City, Bukidnon.

Sa Quezon, giatake sa 85th IB niadtong Abril 1 ang usa ka yunit sa

BHB sa Barangay Ilayang Yuni, Mulanay. Isa pa ka yunit sa hukbong bayan ang gireyd sa mga sundalo sa 59th IB sa Barangay Mabunga, Gumaca niadtong Marso 31. Matud sa BHB-Quezon, padayon ang operasyong kombat sa AFP sa 10 ka lungsod sa prubinsya.

Giatake usab sa 80th IB ang usa ka yunit sa BHB nga nagpahigayon og misyong medikal sa Barangay Puray, Rodriguez, Rizal niadtong Marso 28. Gipagawas sa AFP nga unang nangatake ang BHB. Sukwahi kini sa mismong *spot report* sa 2nd ID nga sila ang nagpahigayon og *combat patrol* batok sa BHB.

Niadtong Abril 2, usa pa ka yunit sa hukbong bayan ang giatake sa 44th IB sa Barangay Balagon, Silay, Zamboanga Sibugay. Usa ka kampo usab sa BHB ang giatake sa pare-

hong yunit sa Barangay Peñaranda, Kabasalan niadtong Marso 21.

Nagbunga og peligro ug grabeng kalisud ang mga operasyon sa militar ug pulis sa mga baryong ilang ginaokupa. Sa Samar, gitaho sa BHB ang operasyon sa mga sundalo nga walay ingong pagtagad medikal. Langkob sa operasyon ang dili moubos sa 15 ka lungsod sa Northern, Eastern ug Western Samar.

Malukpanon usab ang mga operasyon sa mga isla sa Negros ug Mindoro, Davao Region, Zamboanga Peninsula ingonman sa mga prubinsya Sorsogon, Palawan, Capiz, Sultan Kudarat, Saranggani, Misamis Occident ug Surigao del Sur. (Alang sa talahanayan, bisitaha ang website sa PKP sa www.cpp.ph.)

AB

Kontrainsurhensya

panahon sa

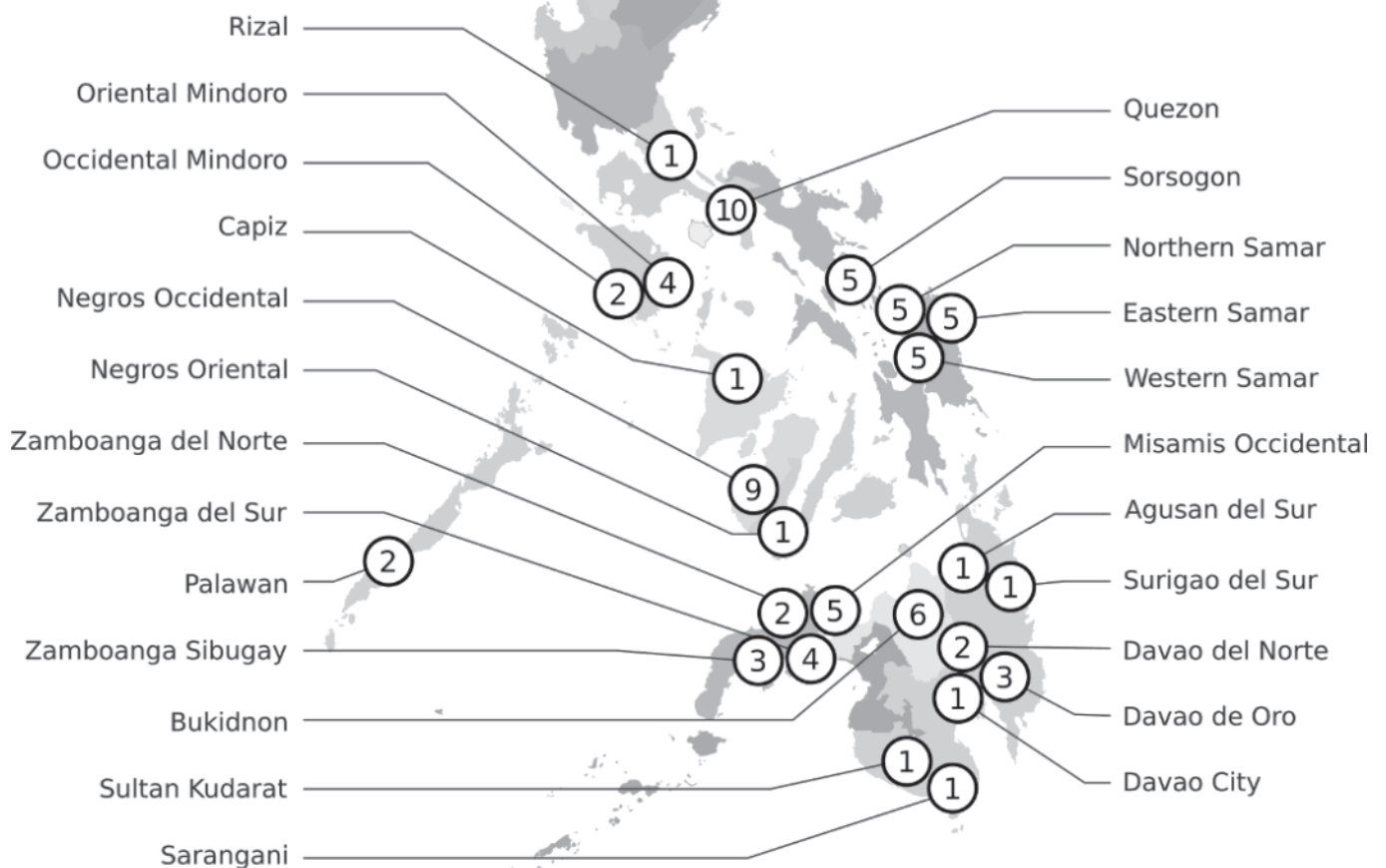
Covid-19

(subay sa inisyal nga nataho sa *Ang Bayan*)

24 prubinsya

80 lungsod/ syudad

146 barangay

*Ang mga nakalingin nagapunting sa ihap sa lungsod/syudad

Pagpamomba sa AFP sa Bukidnon ug Davao, sunud-sunod

Naglunsad og serye sa pagpamomba ug padayon ang nakapokus nga mga opensibang militar sa Armed Forces of the Philippines sa utlanan sa Bukidnon ug Davao luyo sa hunong-buto panahon sa Covid-19. Matud sa taho sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Bukidnon, walay pagtagad nga nanghulog og lima ka 230-kilo (o 500-libras) nga bomba ang Philippine Air Force ug 4th ID duol sa duha ka komunidad sa mga Lumad sa Barangay Mandahikan, Cabanglasan niadtong Marso 27.

Tulo ka bomba ang gihulog sa alas-9 sa buntag, ug duha sa alas-2 sa hapon. Nagbunga kini og troma sa mga bata ug residente sa komunidad. Naguba sa pagpamomba ang kinaiyahan nga nang-unang tinubdan sa mga Lumad sa ilang pagkaon ug panginabuhian.

Human ang duha ka adlaw, nagbuhi usab ang militar og napulo ka *rocket* sa parehong barangay sa ud-tong daku. Nagbuhi usab og mga bala ang mga kanyon nga nakapwesto sa kasikbit nga barangay sa Loreto, Davao del Norte. Human ang pagpamomba, tibuok adlaw nga nagpalupad og eroplanong pangsarbeylans nga Cessna ang militar sa erya, ug

nagdeploy og dugang nga kolum sa sundalo aron magpahigayon og mga operasyong kombat.

Nagdeploy usab og duha ka kolum ug tulo ka *armored fighting vehicle* ang militar sa Sityo Tapayanon, Barangay Gupitan, Kapalong, Davao del Norte. Niadtong Marso 24, giatake sa mga elemento sa 60th ug 56th IB ang usa ka yunit sa BHB nga nakakampo sa lugar. Gipagawas sa militar nga sila ang giatake sa BHB bisan og tin-aw nga nagalunsad kini og mga operasyong kombat. Sa pagkatinuod, ayha pa man ang panagsangka nagpwesto na ang militar og mga kanyon aron suportahan ang mga nag-operasyon

niining tropa.

Gireyd usab sa militar ang kampo sa BHB sa Little Baguio, San Fernando, Bukidnon niadtong Marso 29 sa alas-2 sa kaadlawon.

Gitaho usab sa mga residente nga nagapadayon ang mga operasyon militar sa mga Barangay sa Kibongcog ug Poblacion, San Fernando; Barangay Concepcion, Valencia; Santa Filomena, Quezon; Barangay Bulonay ug Kalabugao, Impasugong; Barangay Busdi, Caburacanan, Manalog, Saint Peter ug Zamboanguita, Malaybalay City; ug Barangay Poblacion, Cabanglasan.

Nagpwesto usab ang mga sundalo og duha ka kanyon sa Sityo Nursery, Barangay Concepcion ug usa pa sa Sityo Salaysay sa Barangay Santa Filomena.

Padayon nga nagpalupad og mga eroplanong paniktik ug *drone* ang militar sa nahisgutang mga erya sukad pa niadtong ulahing semana sa Marso. AB

Lider-mag-uuma sa Surigao, gipatay

Atubangan sa krisis nga gibunga sa pandemyang Covid-19, gipusil-patay sa mga armadong ahente sa estado si Nora Apique, 66, lider-mag-uuma sa Kahugpungan sa mga Mag-uuma sa Surigao del Sur, balangay sa Kilusang Magbubukid ng Pilipinas. Mopauli na unta si Apique dihang gipusil siya sa Barangay Patong, San Miguel, Surigao del Sur niadtong Marso 31.

Nangulo si Apique sa Municipal Agrarian Reform Committee (ARC) ug myembro sa Provincial ARC. Misalmot siya sa karaban nga gilunsad sa KMP-Caraga padulong sa Metro Manila aron manawagan og libreng irigasyon. Si Apique ang ika-249 nga mag-uumang gipatay ilalum sa rehimeng Duterte.

Giaresto sa Barangay Diatagon, Lianga sa mga pulis ug elemento sa 3rd Special Forces Battalion ang lider-Manobo nga si Gloria Tomalon niadtong Marso 16. Naila siya sa aktibong pagbatok sa operasyon sa mina sa lima ka multinasyunal nga kumpanya sa Andap Valley Complex

nga nagakawkaw sa ilang yutang kabilin. Igsuon ni Bayan Muna Rep. Eufemia Cullamat si Tomalon.

Giaresto usab sa mga pulis ug elemento sa 6th IB ang silbilyan nga si Leon Tacduro sa Sityo Kipopo, Barangay Keytodak, Lebak, Sultan Kudarat niadtong Marso 16.

Silang Tomalon ug Tacduro, parehong giakusahan nga mga myembro sa Bagong Hukbong Bayan ug gipasakahan og ginama-gamang mga kaso.

Onse ka mag-uumang Lumad usab ang ilegal nga inaresto sa mga tropa sa 71st IB sa Sityo Manggapanalaway sa Pantukan, Davao de Oro

niadtong Marso 30. Gikan ang mga mag-uuma sa pagpangayam og baboy sa kalasangan dihang gidakop sila.

Sa Negros Occidental, giransak sa mga elemento sa 94th IB ang mga balay sa Barangay Luz, Guihulngan City ug ilegal nga giaresto ang mag-uumang si Teodoro Bolhano, residente sa Barangay Budlasan, Canlaon City niadtong Abril 3. Nagpadayon usab ang mga operasyong militar sa mga sityo sa Kambairan ug Sampungan sa Barangay Trinidad sa Guihulngan City.

Giransak usab sa mga tropa sa 44th IB ang balay sa mag-uumang Lumad nga nailang si Boy Tupaw sa Barangay Cianan, Godod, Zamboanga del Norte niadtong ulahing semana sa Marso. Gikawat sa mga sundalo ang iyang kwarta ug gipangpusil ang iyang mga gialimang manok. AB

ASF: Pandemya sa mga gialimahang baboy

Aduna nay pandemya nga mikaylap sa kalibutan ayha pa mikuyanap ang Covid-19. Kini ang pandemya sa African Swine Fever (ASF), usa ka sakit nga mitakod ug mipatay sa gialimahang mga baboy. Dili kini makatakod sa tawo apan daku ang kadaut nga gibunga niini sa panginabuhian sa mga mag-uuma. Wala pay nadiskubrang tambal o bakuna batok sa ASF busa kinahanglang patyon ang tanang baboy sa mga apektadong lugar aron pugngan ang pagkaylap sa sakit. Aduna kini 100% *fatality rate* o walay nabuhi sa mga natakdan.

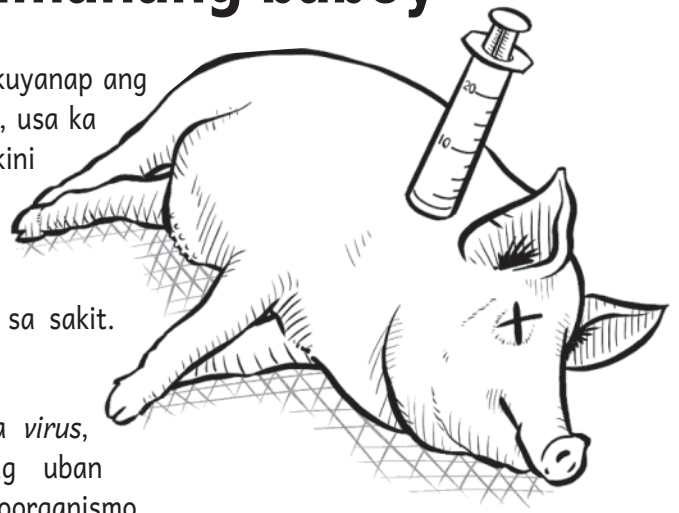
Sama sa Covid-19, nagsugod ang kasamtangan pandemya sa ASF sa China niadtong 2018. Sa unang siyam ka bulan sa 2019, 100 ka milyong baboy ang namatay ug kinahanglang patyon. Padayon pa kining nangdaut hangtud sa kasamtangan. Ang China ang pinakadakung *importer*, prodyuser ug tigkonsumo sa karneng baboy sa tibuok kalibutan.

Unang mitumaw ang bayrus nga nagbunga sa ASF sa Kenya niadtong 1921. Nagpabilin kining *endemic* (o wala migawas) sa Africa hangtud 1957. Gituuhang naggikan kini sa kuto sa baboy-ihalas. Niadtong 2007, mikaylap kini sa Europe, ug gikan didto mikaylap kini sa Asia.

Ang pagkuyanap sa ASF, naggikan sa higanteng mga babuyan, manukan ug rantsohan nga makita sa mga kapitalistang nasud. Dinhi, malukpanon ug walay hunong ang paggamit sa mga tambal nga ginatawag og *antimicrobial*. Kini ang tambal

nga pangpatay sa mga *virus*, baktery, mikrobyo ug uban pang klase sa mga mikroorganismo. Lakip sa maong mga tambal ang mga antibayotiko ug kemikal panglimpyo sama sa *chlorine*. Ginahatag kini sa tanang mga hayop, gikan pag-anak hangtud pagdaku. Gisagol kini sa pagkaon ug tubig isip pangpabug-at ug pangpadaku (*growth promoter*).

Ang regular ug lahutay nga paggamit sa mga *microbial* sa walay sakit nga mga hayop nagbunga og mga baktery nga adunay kusog nga resistensya o kaha dili na maapektohan sa mga antibayotiko. Sa kadugayan, dili na maapektohan sa tambal ang mga baboy kung matakdan sila sa sakit. Labaw niining gipataas ang bulnerabilidad sa maong mga hayop sa mga bag-o ug mas bagsik nga tipo sa impeksyon. Nagresulta kini sa kasagaran ug dili matambalang mga impeksyon nga

paspas nga mikuyanap sa uban pang pabrika sa hayop ug kung *zoonotic* (o motakod sa tawo), kadugayang motakod sa tawo.

Sukad pa dekada 1940 gigamit ang maong mga tambal sa mga babuyan ug manukan. Apan mas nahimong malukpanon ug walay pagtagad ang paggamit niini dihang gipadaku ang mga babuyan ug manukan ngadto sa mga *factory farm* aron tubagon ang nagkadakung internasyunal nga demand alang sa karne.

Kaylap na karon ang sobra nga paggamit sa mga *microbial* ilabina sa US ug China. Sa China, pananglitan, gibanabana nga mokabat na sa 34 milyong kilo ang *antimicrobial* nga gigamit sa mga umahan sa mga hayop niadtong 2012. Sa US, anaa sa 13.6 milyon ang gigamit niining *antimicrobial* niadtong 2011. Pinakadaghan dinhi ay mga antibayotiko nga *chlorotetracycline* ug *penicilin*, mga tambal nga ginagamit usab sa tawo.

Mas grabe, ang maong mga antibayotiko motakod sa tawo sa pinaagi sa kontaminasyon sa yuta, tubig ug hangin. Matud sa mga eksperto, 75% sa mga antibayotiko nga ginahatag sa mga hayop ginapagawas usab nila pinaagi sa ihi ug tae. Natampo kini sa yuta, naanod sa mga sapa ug hangtud moabot sa ginakuhaan sa tawo og tubig. Kasagaran usab nga gigamit ang tae (pareho sa baboy ug manok) isip organikong *fertilizer* sa yuta sa mga umahan, ug sa pinaagi niini, motagos ang antibayotiko sa produktong pagkaon.

Mga babuyan, lugi kaayo sa ASF

GIREKLAMO SA MGA mag-uumang Pilipino ang hilabihan ka ubos nga danyos nga gihatag kanila sa Department of Agriculture (DA) atubangan pagkuyanap sa pandemyang ASF sa nasud. Mikabat lamang sa P3,000-P5,000 kada baboy nga kinahanglang patyon ang gihatag sa DA. Mikabat sa P9,000/baboy ang kasagarang presyo kung paliton kini sa mga merkado. Anaa sa 13 milyon ang populasyon sa gialimahang baboy sa Pilipinas. Kwarenta porsyento (40%) niini ang ginaalimahan sa mga likod sa kabalayan sa gagmayng mag-uuma.

Sukad nga unang mitumaw ang ASF sa nasud niadtong Agosto 2019 hangtud Marso, mikabat na sa 251,450 ka baboy ang natahong namatay ug gipatay aron pugngan ang pagkuyanap sa sakit. Apektado niini ang mga babuyan sa mga prubinsya sa Bulacan, Nueva Ecija, Quezon, Batangas, Rizal, Cavite, Aurora, Benguet, North Cotabato, Davao City, ug Davao Occidental ug Davao del Sur.

Gibanabana nga mokabat na sa P1 bilyon ang kantidad sa nawala nga kita tungod sa ASF niadtong 2019. Anaa sa P80 milyon usab ang banabangang malugi sa Davao Occidental ug Davao City niining tuig.

AB

AB